

**การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน
กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยววันวิถี ภายหลังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**
**Confirmatory Factor Analysis of Sustainable Community-Based Tourism Management:
A Case Study of Nawatwithi (Inno-life) Community-Based Tourism
After the COVID-19 Pandemic**

Received: August 02, 2024

Revised: August 20, 2024

Accepted: August 22, 2024

ปรเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ¹

Poramet Boonnumsirikij¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยววันวิถี ภายหลังการเกิดการระบาดของโรคโควิด 19 การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ภาคีการท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 406 ราย การเก็บข้อมูลในการวิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยได้แก่แบบสอบถามและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงสถิติด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติสำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนีความกลมกลืน ได้แก่ ค่า $\chi^2 = 189.982$ ค่า $df = 162.00$ ค่า $p\text{-value} = 0.066$ ค่า $\chi^2/df = 1.173$ ค่า $GFI = 0.962$ ค่า $AGFI = 0.935$ ค่า $RMR = 0.021$ ค่า $RMSEA = 0.021$ ค่า $CFI = 0.997$ และค่า $NFI = 0.982$ ปัจจัยองค์ประกอบการท่องเที่ยวสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนดังนี้ การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย องค์ประกอบการท่องเที่ยว (0.93) องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (0.96) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (0.89) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว (0.54) องค์ประกอบทั้ง 4 มีนัยทางสถิติ และโมเดลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นไปตามเกณฑ์ ในทุกองค์ประกอบ และรัฐ เอกชน ชุมชน ควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูง และปรับปรุงแก้ไขกับองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำ

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชน

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University;
Email: poramet@ru.ac.th

ABSTRACT

In this research investigation, the researcher examines confirmatory factor analysis of sustainable community-based tourism management: a case study of Nawatwithi (inno-life) community-based tourism after the COVID-19 pandemic. The research population and sample population in this quantitative research consisted of 406 tourism stakeholders. The research instrument was a questionnaire. Data were statistically analyzed using a computer program.

The confirmatory factor analysis showed that the model exhibited a good fit with the empirical data. The goodness of fit indices was as follows: $\chi^2 = 189.982$; $df = 162.00$; $p\text{-value} = 0.066$; $\chi^2/df = 1.173$; $GFI = 0.962$; $AGFI = 0.935$; $RMR = 0.021$; $RMSEA = 0.021$; $CFI = 0.997$; and $NFI = 0.982$. The tourism component factors showed consistence with the empirical data with the goodness of fit indices as follows. Sustainable tourism management consisted of tourism components (0.93); community-based tourism components (0.96); sustainable tourism (0.89); and community participation in tourism management (0.54). The four components exhibited statistical significance. The sustainable community-based tourism management model exhibited consistency with the empirical data according to the criteria in all components. The government, the private sector, and communities should focus on the components with higher weight values and make improvements to the components with lower weight values.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Sustainable Tourism Management, Community-Based Management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับจากการพบผู้ป่วยที่ติดเชื้อปอดอักเสบรุนแรงจากเชื้อไวรัส (SARS-like Coronaviruses: SARS-CoV-2) หรือไวรัสโคโรนา 2019 จนต่อมาถูกเรียกว่าโรคโควิด 19 (COVID-19) ในประเทศไทยพบผู้ป่วยดังกล่าวคนแรกเมื่อต้นปี พ.ศ. 2563 ต่อมาปลายเดือนมีนาคมมีประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลให้มีการปิดสนามบิน ห้ามการเดินทางทั้งในและระหว่างประเทศ ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเพียง 6.7 ล้านคนจากการมีนักท่องเที่ยวเพียง 3 เดือนแรกของปี เมื่อเทียบกับปีก่อนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 39.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละของการลดลงที่ 83.2 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในวงกว้าง ธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับภาคแรงงานอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบและร้อยละของผลกระทบ ได้แก่ ธุรกิจนันทนาการร้อยละ 95.1 ธุรกิจนำเที่ยวร้อยละ 90.9 ธุรกิจขนส่งร้อยละ 88.7 ธุรกิจของที่ระลึกร้อยละ 87.6 ธุรกิจโรงแรมร้อยละ 83.9 ธุรกิจอาหารร้อยละ 81.0 (กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564) ซึ่งองค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO,

2020) ได้สร้างฉันทศน์สถานการณ์การท่องเที่ยวภายใต้การระบาดของโรคโควิด 19 ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และผลในวงกว้างและลึก จากผลกระทบดังกล่าวมีการปิดตัวของธุรกิจทั้งชั่วคราวและถาวร ชุมชนที่เคยมีนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมเยือน หลายชุมชนมีการประกาศต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่อนุญาตให้คนต่างถิ่นแวะเข้ามาในชุมชนเพื่อป้องกันการระบาดของโรคโควิด 19 คนในชุมชนที่เคยให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น นำเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ผลิตภัณฑ์ระลึก ของฝากของชุมชน กิจกรรมเหล่านั้นต้องหยุดลง เมื่อนักท่องเที่ยวหายไปทั้งจากมาตรการของรัฐและจากความไม่มั่นใจของนักท่องเที่ยว ทำให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวหลายรายต้องเปลี่ยนอาชีพไปประกอบธุรกิจอื่นเพื่อความอยู่รอด และเมื่อเวลาผ่านไปเกือบปีหลังสถานการณ์โควิด 19 เริ่มคลี่คลายมีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวอีกครั้ง ทำให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเดิมที่ยังพอมีทุนกลับเข้ามาดำเนินกิจการและมีผู้ประกอบการหน้าใหม่เข้ามาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว แรงงานด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการได้รับผลกระทบประมาณ 2.5 ล้านคนจากประมาณ 3.9 ล้านคน หรือกว่าร้อยละ 64.1 (พิริยะผลพิรุฬห์, 2565) ทำให้เกิดการเปลี่ยนมือของผู้ประกอบการท่องเที่ยว และในขณะเดียวกัน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดำเนินโครงการมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (Amazing Thailand Safety & Health Administration: SHA) และ SHA Plus เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการ โดยมีมาตรการทางสาธารณสุขเป็นหลักโดยกำหนดแนวปฏิบัติแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) หรือแนวคิดการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เป็นต้น ทำให้ต้องมีการปรับตัวในด้านการจัดการการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป

นอกจากวิกฤตการระบาดของโรคโควิด 19 ที่เกิดขึ้น การท่องเที่ยวที่ผ่านมา มีหลายพื้นที่ที่ชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ดี จนกลายเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ในขณะเดียวกันยังมีอีกหลายชุมชนที่ยังต้องพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์การมหาชน เช่น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีการดำเนินการตามนโยบายที่ส่งเสริมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว โดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยใช้ชื่อว่าชุมชนท่องเที่ยวอเนกวิถี เพื่อนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือเมื่อต่อยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และเพิ่มรายได้จากการมีนักท่องเที่ยวสู่ชุมชน ในขณะที่แนวคิดด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่กำหนดโดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2017) ที่ปรับปรุงและเพิ่มเติมปัจจัยตัวบ่งชี้จาก 3 ด้านเดิมให้สอดคล้องกับแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) 17 เป้าประสงค์ มาเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนใน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน 2) สังคม รวมถึงการจ้างงาน และการลดความหิวโหย 3) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การปกป้องสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงภาวะโลกร้อน 4) คุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการเปลี่ยนแปลง และ 5) ความเข้าใจในบริบท การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีความปลอดภัย

จากการเกิดวิกฤตโรคโควิด 19 ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันยังมีบริบทอื่นๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการดำเนินการบริหารการพัฒนาชุมชนผ่านการมี

ส่วนร่วมของคนในชุมชนในทุกมิติ ทั้งองค์ประกอบการท่องเที่ยว และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นแนวทางการจัดการที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเองได้ และสามารถสร้างความยั่งยืนของชุมชน ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวก็ได้รับประโยชน์จากการจัดการชุมชนที่ดีมีประสิทธิภาพ สร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงบวกของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยั่งยืนอันปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยววันวิถี ภายหลังจากการระบาดของโรคโควิด 19 อันประกอบด้วยปัจจัยด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว

นิยามศัพท์

ภาคีการท่องเที่ยว ในการวิจัยนี้ หมายถึงผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้ให้บริการ หรือ พนักงาน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทาง ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านจำหน่ายของฝากและสินค้าที่ระลึก รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพอิสระหรืออาสาสมัครที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น มัคคุเทศก์ ผู้สื่อความหมายทางการท่องเที่ยว เจ้าบ้านน้อย ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5As) (Dickman, 1996) คือ ส่วนประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) แหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) การเข้าถึงแหล่งหรือพื้นที่ในการท่องเที่ยว (Accessibility) 3) ปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว (Amenity) 4) ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) และ 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (ทิพวรรณ พุ่มมณี, 2560) หมายถึง การที่ชุมชนและคนในชุมชนเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือผสม ตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ และ 4) ด้านการให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (UNWTO, 2017) หมายถึง แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่ผ่านการรับรองจากประเทศสมาชิกสหประชาชาติ 193 ประเทศเมื่อ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 ที่กำหนดเป้าหมายจนถึงปี พ.ศ. 2573 โดยมีองค์ประกอบที่องค์การการท่องเที่ยวโลกประกาศต่อที่ประชุมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี พ.ศ. 2560 มี 5 ด้านประกอบด้วย 1) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน 2) สังคมรวมถึงการจ้างงานและการลดความหิวโหย 3) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การปกป้องสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงภาวะโลกร้อน 4) คุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการเปลี่ยนแปลง และ 5) ความเข้าใจในบริบท การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีความปลอดภัย ถึงแม้ว่าสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (Global Sustainable Tourism Council [GSTC], 2562) เป็นองค์กรอิสระที่ไม่แสวงหาผลกำไร มีการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและแนวทางปฏิบัติเพื่อ

ความยั่งยืนของธุรกิจการเดินทางและการท่องเที่ยว โดยเน้นมิติการจัดการความยั่งยืน ความยั่งยืนทางสังคม-เศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ อพท.ได้จัดทำมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Management Standard: STMS) (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565) เมื่อปี พ.ศ. 2564 เน้นแนวปฏิบัติของภาคการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผ่านการยอมรับจาก GSTC อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าแนวคิด GSTC และ STMS จะมีประเด็นปลีกย่อยเพิ่มเติม แต่หลักการนั้นมีความสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงสามารถยึดเป็นแนวทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว (ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ และสุดสันต์ สุทธิพิศาล, 2562) หมายถึงระดับของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการที่ชุมชนดำเนินการเพื่อจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการดำเนินการเป็นลำดับขั้น ประกอบด้วย 1) ความคิดริเริ่ม 2) ร่วมออกความคิดเห็น 3) ร่วมตัดสินใจ 4) ร่วมรับผิดชอบ 5) ร่วมวางแผน 6) ร่วมดำเนินการ 7) ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ 8) ร่วมตรวจสอบและติดตามประเมินผล และ 9) ร่วมพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ภาคีการท่องเที่ยวที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้สื่อความหมายในพื้นที่ มัคคุเทศก์ ตัวแทนเยาวชนที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ จากข้อมูลจากกรมพัฒนาชุมชน (2564) มีจำนวน 160 ชุมชนท่องเที่ยววิถีวิถี การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 300 ตัวอย่าง หรืออย่างน้อย 5 – 10 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ จึงควรมีจำนวนตัวอย่างไม่น้อยกว่า 325 ตัวอย่าง (Comrey & Lee, 1992) การเลือกสุ่มแบบหลายชั้น (Multi-stage Sampling) ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) จากภูมิภาคกลางเป็นหลัก เนื่องจากในช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูลมีข้อจำกัดการเดินทางภายในประเทศจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 จากนั้นกำหนดการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดเกณฑ์ต้องเป็นผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการที่มีมาก่อนการเกิดการระบาดของโรคโควิด 19 และยังดำเนินการในด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจนถึงเวลาเก็บข้อมูลการวิจัย และการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือการวิจัยได้แก่แบบสอบถามที่แบ่งเป็น 5 ส่วน ส่วนแรก การเลือกตอบปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2-5 เลือกตอบปลายปิด 5 ระดับ (Likert Scale) 65 ข้อคำถามจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้ทำมาตรวจสอบเครื่องมือ ทั้งความตรง (Content Validity) ด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้ค่าเฉลี่ยสูงกว่า 0.05 (พิศิษฐ์ ตันทวนิช และ พนา จินดาศรี, 2561) และทดสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) จำนวน 30 ชุดกับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกับกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ค่าสูงกว่า 0.7 (อารยา องค์เยี่ยม และ พงศ์ธรา วิจิตรเวชไพศาล, 2561) ผลจากการทดสอบได้ 0.991 ก่อนการนำเครื่องมือไปใช้ได้รับการรับรอง

จริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมและจรรยาบรรณการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ใบรับรองที่ RU-HRE64/0073 ลงวันที่ 12 พฤษภาคม 2564

การเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดโดยเดินทางไปยังชุมชนเป้าหมายเพื่อยื่นแบบสอบถามด้วยตนเอง แบบสอบถามมีทั้งกระดาษและผ่าน Google Form เพื่อปฏิบัติตามแนวทางการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นนำกลับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ได้จำนวนทั้งสิ้น 406 ตัวอย่าง ก่อนนำมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนโดยนำเสนอค่ามาตรฐานต่าง ๆ ได้แก่ $\chi^2/df \leq 2$, $GFI \geq 0.95$, $AGFI \geq 0.90$, $NFI \geq 0.95$, $TLI \geq 0.95$, $RMR < 0.80$ และ $RMSEA < 0.80$

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 406 ราย เป็นเพศหญิง 240 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.1 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.0 ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 193 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.5 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่า 10 ปี 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.1 ทำหน้าที่ในร้านค้าหรือร้านอาหาร 198 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.8

ตาราง 1 ผลการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น

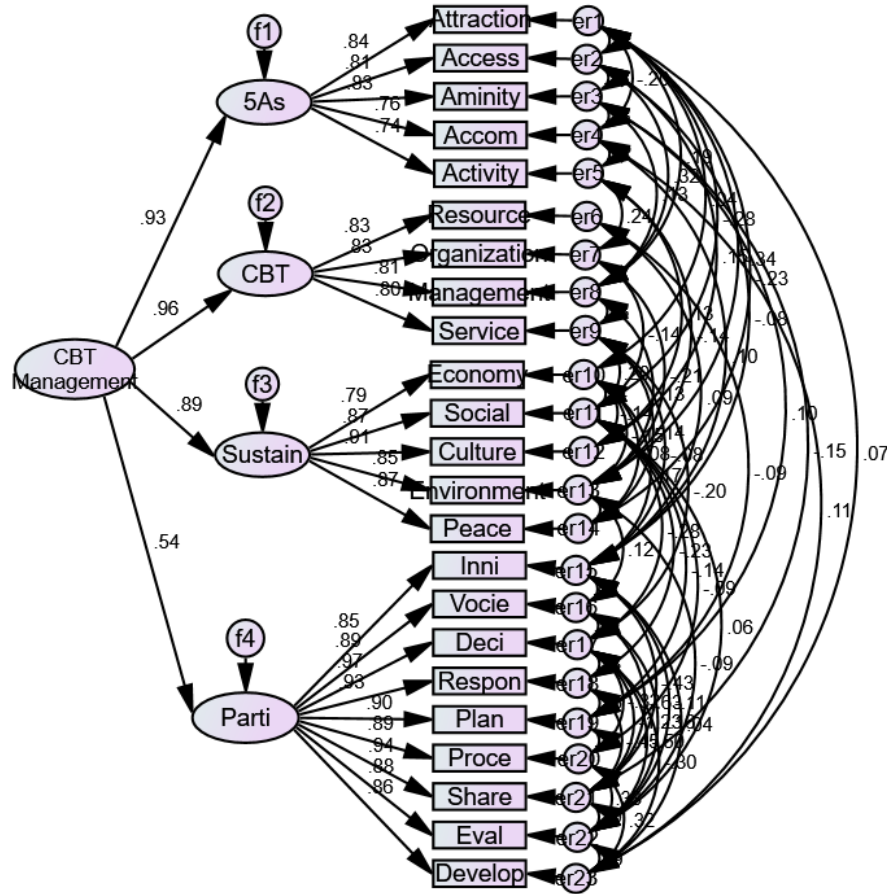
KMO	Bartlett's Test of Sphericity		
	Approx. Chi-square	df	Sig.
0.952	10368.60	253	0.000

ตาราง 1 การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล พบว่าค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) = 0.952 การวิเคราะห์ Bartlett's Test of Sphericity ประกอบด้วยค่า Approx. Chi Square 10368.60 ค่า df = 253 ได้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 แสดงถึงข้อมูลแต่ละปัจจัยมีอิทธิพลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เหมาะสม สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไปได้

ตาราง 2 สถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (n=406)

ดัชนี	เกณฑ์พิจารณา	ค่าสถิติ	เกณฑ์
p Value	$p > 0.05$	0.066	ผ่าน
GFI	≥ 0.95	0.962	ผ่าน
AGFI	≥ 0.90	0.935	ผ่าน
NFI	≥ 0.95	0.982	ผ่าน
TLI	≥ 0.95	0.996	ผ่าน
CFI	≥ 0.90	0.997	ผ่าน
IFI	≥ 0.95	0.997	ผ่าน
RFI	≥ 0.95	0.972	ผ่าน
RMSEA	< 0.80	0.021	ผ่าน
RMR	< 0.80	0.021	ผ่าน
CMIN/DF	≤ 2.00	1.173	ผ่าน

จากตาราง 2 โมเดลองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน 23 ตัวบ่งชี้ มีการดำเนินการวิเคราะห์ปรับโมเดลให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการปรับความแปรปรวนร่วม (Covariance) ของความคลาดเคลื่อนที่ได้จากผลการประมวลข้อมูลตามข้อเสนอแนะของโปรแกรม (Modification Indices) ทำให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการคำนวณ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนองค์ประกอบได้แก่ ค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 189.982 ค่า df = 162.00 ค่า p-value = 0.066 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (Relative Chi-square: χ^2/df) = 1.173 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) = 0.962 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) = 0.935 ค่า RMR = 0.021 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) = 0.021 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index: CFI) = 0.997 และค่า NFI = 0.982 และค่า Tucker-Lewis Index (TLI) = 0.996 ถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

Chi-square = 189.982 ; df = 162.

Relative Chi-square = 1.173 ; p=.066

GFI = .962 ; NFI = .982 ; TLI = .996 ; CFI = .997

RMSEA = .021 ; RMR = .021

ภาพ 1 องค์ประกอบปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันลำดับสองของปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยววิถี ภายหลังจากการระบาดของโรคโควิด 19 พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดคือ 0.96 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.922 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ CBT สามารถพยากรณ์การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 92.20 รองลงมาคือองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน (5As) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.93 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.865 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ 5As สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 86.50 ในขณะที่องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustain) มีน้ำหนักองค์ประกอบที่ 0.89 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.792 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ

Sustain สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 79.20 และองค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว (Parti) มีน้ำหนักองค์ประกอบที่ 0.51 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.260 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Parti สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 26.00

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้เดี่ยวในแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีจำนวนตัวบ่งชี้เดี่ยวจำนวน 4 ตัว มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ระหว่าง 0.83 - 0.80 โดยตัวบ่งชี้เดี่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Resource) และตัวบ่งชี้องค์กรชุมชน (Organization) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ 0.83 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.689 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Resource และ Organization สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 68.90 ตัวบ่งชี้การจัดการ (Management) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.81 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.656 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Management สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 65.60 และตัวบ่งชี้การให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Service) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.80 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.640 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Service สามารถพยากรณ์การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 64.00

องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5As) มีจำนวนตัวบ่งชี้เดี่ยว 5 ตัว มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ระหว่าง 0.84 - 0.74 โดยตัวบ่งชี้เดี่ยวแหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 0.84 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.706 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Attraction สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 70.60 ตัวบ่งชี้ปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว (Amenity) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.83 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.689 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Amenity สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 68.90 ตัวบ่งชี้การเข้าถึงแหล่งหรือพื้นที่ในการท่องเที่ยว (Access) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.81 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.656 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Access สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 65.60 ตัวบ่งชี้ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (Accom) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.76 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.578 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Accom สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 57.80 ตัวบ่งชี้กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.74 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.548 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Activity สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 54.80

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustain) มีจำนวนตัวบ่งชี้เดี่ยวจำนวน 5 ตัว มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ระหว่าง 0.91 - 0.79 โดยตัวบ่งชี้เดี่ยวคุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการเปลี่ยนแปลง (Culture) มีน้ำหนักองค์ประกอบ 0.91 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.828 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Culture สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 82.80 ตัวบ่งชี้สังคมรวมถึงการจ้างงานและการลดความหิวโหย (Social) และตัวบ่งชี้ความเข้าใจในบริบทการอยู่

ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีความปลอดภัยและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว (Peace) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.87 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.757 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Social และ Peace สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 75.70 ตัวบ่งชี้การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การปกป้องสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงภาวะโลกร้อน (Environment) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.85 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.723 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 72.30 ตัวบ่งชี้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.79 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.624 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 62.40

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว (Parti) มีจำนวนตัวบ่งชี้เดี่ยวจำนวน 9 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ระหว่าง 0.97 - 0.85 โดยตัวบ่งชี้เดี่ยวร่วมตัดสินใจ (Deci) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.97 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.941 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Deci สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 94.10 ตัวบ่งชี้ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ (Share) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.94 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.884 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Share สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 88.40 ตัวบ่งชี้ร่วมรับผิดชอบ (Respon) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.93 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.865 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Respon สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 86.50 ตัวบ่งชี้ร่วมวางแผน (Planning) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.90 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.810 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Planning สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 81.00 ตัวบ่งชี้ร่วมออกความคิดเห็น (Voice) และตัวบ่งชี้ร่วมดำเนินการ (Proce) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.89 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.792 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Voice และ Proce สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 79.20 ตัวบ่งชี้ร่วมตรวจสอบและติดตามประเมินผล (Eval) 0.88 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.774 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Eval สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 77.40 ตัวบ่งชี้ร่วมพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข (Develop) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.86 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) = 0.740 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ Develop สามารถพยากรณ์ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 74.00

องค์ประกอบทั้งหมดสามารถนำมาใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนภายหลังการระบาดของโรคโควิด 19 สามารถสร้างความยั่งยืนของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าเกิดวิกฤตในช่วงที่ผ่านมา ทำให้นักท่องเที่ยวลดลงหรือบางแห่งต้องหยุดกิจการเป็นการชั่วคราวในการรับนักท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาหลายเดือนก็ตาม ทั้งจากประกาศของรัฐ ข้อกำหนดและมาตรการในการป้องกันการระบาดของโรคที่ใช้คำว่า “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” หรือ “Work from Home” ก็ตาม ทำให้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาหลายเดือน แต่เมื่อสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 คลี่คลายลง มีการยืดหยุ่นในเรื่องการเดินทางได้ แต่มีจำนวนหรือสัดส่วนการให้บริการที่ต้องเว้นระยะห่าง เปิดให้บริโภคอาหารนอกบ้าน

ได้โดยมีการกำหนดจำนวนผู้ใช้บริการได้ตั้งแต่ร้อยละ 25 ของจำนวนที่นั่งในร้านอาหารและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามความเสี่ยงที่ลดลง จนสามารถให้บริการได้ตามปกติ แต่กระนั้นก็เกิดปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนเกิดแนวปฏิบัติใหม่ เช่น การเว้นระยะห่างของคนในสังคม (Social Distancing) มาตรฐาน SHA และ SHA+ ของไทยที่ให้ผู้ประกอบการปฏิบัติเพื่อการป้องกันการติดเชื้อหรือเผยแพร่เชื้อจากการใช้บริการของสถานประกอบการท่องเที่ยว ต่อมาเมื่อมีการปรับลดความร้ายแรงให้เป็นโรคประจำถิ่นจนประชาชนหรือนักท่องเที่ยวสามารถใช้ชีวิตได้เป็นปกติแล้วก็ตาม ผลของการวิเคราะห์ทางสถิตินี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนเมื่อนักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวยังชุมชนแล้ว สามารถทำให้ชุมชนนั้นพึ่งพาตนเอง สร้างเป็นการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน

ตาราง 2 แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน ค่าความตรงสู่เข้าและความเที่ยง (n=406)

องค์ประกอบ	5As Tourism	Community Based Tourism	Sustainable Tourism	Participation
Attraction	0.84			
Accessibility	0.81			
Amenity	0.84			
Accommodation	0.76			
Activity	0.74			
Resource		0.83		
Organization		0.83		
Management		0.81		
Service		0.80		
Economic			0.79	
Social			0.87	
Culture			0.91	
Environment			0.85	
Peace			0.87	
Inni				0.85
Voice				0.89
Decision				0.97
Respon				0.93
Planning				0.90
Proce				0.89
Sharing				0.94
Eval				0.88
Develop				0.86

องค์ประกอบ	5As Tourism	Community Based Tourism	Sustainable Tourism	Participation
AVE	0.65	0.67	0.73	0.82
CR	0.90	0.89	0.93	0.97

จากตาราง 2 พบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทุกตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงกว่า 0.70 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก และค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่ถูกต้องได้ (Average Variance Extraction : AVE) ของทุกองค์ประกอบสูงกว่า 0.50 ทำให้ตัวบ่งชี้ที่สร้างมีความตรงเชิงสูงเข้าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว (Parti) มีค่า AVE สูงที่สุดที่ 0.82 แสดงถึงความตรงสูงเข้าที่ดี ในขณะที่ความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง (Construct Reliability : CR) ของตัวบ่งชี้ทุกด้านมากกว่า 0.7 อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก โดยเฉพาะองค์ประกอบด้าน Parti มีค่า CR สูงสุดที่ 0.97 แสดงถึงความเที่ยงที่ดี

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยววันวิถีสวน ภายหลังจากการระบาดของโรคโควิด 19 พบ องค์ประกอบทั้ง 4 มีนัยทางสถิติ และไม่เดล การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นไปตามเกณฑ์ ในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบการท่องเที่ยว องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว

ด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน (5As) ของ Dickman (1996) ที่นำมาใช้สอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัย เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารพื้นถิ่น จังหวัดภูเก็ต (ณนทน์ แดงสังวาลย์, ประสพชัย พสุนนท์, และ เกตุวดี สมบูรณ์ทวี, 2565) ที่นำตัวบ่งชี้ทั้ง 5 ด้าน มาเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งในเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นการอนุรักษ์ความดั้งเดิมของชุมชน

ด้านองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2554) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน และด้านการจัดการ ส่วนด้านที่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการบริการกับด้านการเรียนรู้ เนื่องจากชุมชนมีความหลากหลายและมีแนวปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวที่ต่างกัน ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การให้บริการและการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้จากชุมชนอื่นทำให้เกิดการพัฒนาการบริการและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถยืนยันในทุกองค์ประกอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของปรเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ (2564) เรื่องการศึกษาการรับรู้ของภาคีการท่องเที่ยวตามโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกตัวบ่งชี้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความสงบสุขสันติสุข มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับมาก หรือผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับความสงบ

สุขและสันติสุขจากมุมมองของชุมชนท้องถิ่น (Sharma, Charak, & Kumar, 2018) ยังกล่าวไว้ดีกว่าความสงบสุขและสันติสุขมีผลเชิงบวกอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจิตวิทยาการท่องเที่ยว: แนวทางการขับเคลื่อนและฟื้นฟูการท่องเที่ยวโดยชุมชน หลังวิกฤตการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) ของธิปพนธ์ ยิ้มประเสริฐ (2563) ที่ให้ความสำคัญกับประโยชน์ของการท่องเที่ยวในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่การวิจัยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการอ้างอิงสิ่งอำนวยความสะดวก: การยืนยันระดับของนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Fermani, Sergi, Carrieri, Crespi, Picconi, & Saggino, 2020) ระบุถึงการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหลังการระบาดของโรคโควิด 19 นั้นไม่เฉพาะผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันนักท่องเที่ยวก็มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน

ด้านแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 9 ตัวบ่งชี้ มีการระบุการดำเนินการของชุมชนหรือภาคีการท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม และเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง พศ. 2560-2564 เพื่อให้คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาโลจิสติกส์การท่องเที่ยว อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (มะโน ปราชญาพิพัฒน์, 2566) ที่มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาโลจิสติกส์การท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ในขณะที่ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ , ทรงวิทย์ เจริญกิจธนาภ, และ ธาณินี นวสินี, 2560) ได้ระบุถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่ามีความคล้ายคลึงกันถึง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการแบ่งปันประโยชน์และกระจายรายได้ และ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน เทียบได้ตั้งแต่ตัวบ่งชี้ที่ 5-8

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

ควรมีการบูรณาการแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในระดับการท่องเที่ยวของท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อก่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

ภาครัฐควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละองค์ประกอบ โดยเฉพาะในด้านที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูง ได้แก่ ควรเน้นการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) และสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ในด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5As) ในขณะที่ชุมชนควรเน้นการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษามรดกทางวัฒนธรรม (Resource) และการจัดการองค์กรชุมชน (Organization) ในด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนองค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรให้

ความสำคัญกับมิติคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการสร้างภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลง (Culture) และควรส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจ (Decision) ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับการท่องเที่ยวของท้องถิ่นและระดับประเทศ

ด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5As) ควรปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ตัวอย่างของการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวจากการนำชมไปสู่การสร้างกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยว หรือที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เช่น เอกชนหรือผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถนำนักท่องเที่ยวมาทำเวิร์กช็อปจากท้องถิ่นในประกอบอาหาร โดยอาจแนะนำวิธีการหรือสาธิตการประกอบอาหาร พร้อมกับให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากเมืองใหญ่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชุมชน ดังนั้นการปรับปรุงคุณภาพของที่พัก ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยปัจจุบัน เช่น การมีสัญญาณอินเทอร์เน็ต (Wi-Fi) มีจุดชาร์จเครื่องมือสื่อสาร มีห้องน้ำทั้งแบบดั้งเดิมหรือแบบสากลให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านการให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Service) ให้กับชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรพัฒนาแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การปกป้องสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงภาวะโลกร้อน (Environment) สังคม (Social) รวมถึงการจ้างงานและการลดความหิวโหย ควบคู่กันไป เพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน และควรสร้างช่องทางให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น (Voice) และมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) จาก ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเช่น การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่มีการออกแบบกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์เชิงบวก สร้างประสบการณ์อันน่าจดจำร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อต่อยอดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ร่วมกับการนำตัวแปรสังเกตได้ในด้านการท่องเที่ยว

2. ควรศึกษาผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูง ส่งผลกระทบต่อมิติทรัพยากรและทุนการท่องเที่ยวสูง จึงมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาชุมชน. (2564). 160 ชุมชนท่องเที่ยววิถีชีวิต. สืบค้นจาก <https://www.cdd.go.th/160-ชุมชนท่องเที่ยววิถีชีวิต>.

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (2564). COVID-19 ต่อภาคการท่องเที่ยวไทย ผลกระทบและแนวทางการแก้ปัญหา. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/download/BannerLink/PBVol01Covid_DigitalEd.pdf

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). *มาตรฐาน SHA มาตรฐานเพื่อประสบการณ์ท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ New normal*. สืบค้นจาก <https://thai.tourismthailand.org/Articles/sha-2>
- ณนนต์ แดงสังวาลย์, ประสพชัย พสุนนท์, และ เกตุวดี สมบูรณ์ทวี. (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารพื้นถิ่น จังหวัดภูเก็ต. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 10(5), 1983-1998.
- ทิพวรรณ พุ่มมณี. (2560). *การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, ทงวิทย์ เจริญกิจธนาภ, และ ธาณินี นวสนธิ์. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(2), 8-16.
- ธิปฏพนธ์ ยิ้มประเสริฐ. (2563). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจิตวิทยาการท่องเที่ยว : แนวทางขับเคลื่อนและฟื้นฟูการท่องเที่ยวโดยชุมชน หลังวิกฤตการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19). *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 20(2), 402-420.
- ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ และ สุดสันต์ สุทธิพิศาล. (2562). เอกสารการสอนชุดวิชา วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว หน่วยที่ 8-15 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1), หน่วยที่ 15 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ. (2564). การรับรู้ของภาคการท่องเที่ยวตามโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(1), 159-177.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2565). *การปรับตัวของแรงงานในภาคการท่องเที่ยวในยุคโควิด-19*. สืบค้นจาก <http://econ.nida.ac.th/2022/03/>
- พิศิษฐ์ ตันทวนิช และ พนา จินดาศรี. (2561). ความหมายที่แท้จริงค่า IOC. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(2), 3-12.
- พูลพงศ์ สุขสว่าง. (2557). หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 6(2), 136-145.
- มะโน ปราชญาพิพัฒน์. (2566). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาโลจิสติกส์การท่องเที่ยว อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 28(4), 115-133.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2554). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). *วิเคราะห์ผลกระทบของโควิด-19 ต่อธุรกิจท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2021/02/covid-112/>
- สภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก. (2562). *เกณฑ์ GSTC สำหรับแหล่งท่องเที่ยว Version 2.0*. สืบค้นจาก <https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GSTC-Criteria-for-Destinations-2.0-Thai.pdf>

- สุพิทักษ์ โตเพ็ง, ประสูตร เหลืองสมานกุล, ชลดา ศรีสุวรรณ, และ มกรีน รุจาพันธ์. (2566). โมเดลสมการ
โครงสร้างการบริหารจัดการภาครัฐและเอกชนส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 6(1), 137-
151.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2565). *คู่มือแนวทางการ
ปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก
<https://www.dasta.or.th/th/article/1495>
- อารยา องค์เอี่ยม และ พงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล. (2561). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย. *วิสัยทัศน์สาร*.
44(1), 36-42.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper Collins.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*. London: Hodder Education.
- Fermani A., Sergi M. R., Carrieri A., Crespi I., Picconi L., & Saggino A. (2020). Sustainable Tourism
and Facility Preferences: The Sustainable Tourist Stay Scale (STSS) Validation. *Sustainability
Journal*, 12, 1-14.
- Sharma P., Charak S. N., & Kumar R. (2018). Sustainable Tourism Development and Peace: A Local
Community Approach. *Journal of Hospitality Application & Research (JOHAR)*, 13(1). 36-56.
- World Tourism Organization (UNWTO). (2017). *2017 Is the International Year of Sustainable
Tourism for Development*. Retrieved from [https://www.unwto.org/archive/global/press-
release/2017-01-03/2017-international-year-sustainable-tourism-development](https://www.unwto.org/archive/global/press-release/2017-01-03/2017-international-year-sustainable-tourism-development)
- World Tourism Organization (UNWTO). (2020). *COVID-19 Related Travel Restrictions - a Global
Review for Tourism, Third Report as of 8 May 2020*. Retrieved from [https://webunwto.s3.eu-
west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/TravelRestrictions-08-Mayo.pdf](https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/TravelRestrictions-08-Mayo.pdf)